

Minnesord

Av de minnesord över sedan föregående nordiska arkeologmöte avlidna nordiska kolleger som framfördes i Åbo, har följande tillställts redaktionen

C.J. Becker

Siden det seneste nordiske arkæologmøde er fem danske arkæologer gået bort.

15. okt. 1982 døde museumsinspektør HANS NEUMANN, Haderslev. Han var født d. 2. 11. 1908 i Sønderjylland, og efter embedseksamen i historie (København) fik han 1936 ansættelse ved Haderslev Amts Museum, hvor han virkede, til han blev pensioneret. Han blev en af de første akademisk uddannede lokalmuseums-ledere i Danmark. I sine sidste år kunne han arbejde i det store, ny-byggede centralmuseum for Sønderjylland. Lige til det sidste foretog han utallige udgravninger i sit område; størst og vigtigst er vel et mærkeligt vold-anlæg fra ældre jernalder — Olgerdiget — som han beskrev i en stor monografi, der først blev færdig få uger efter hans død.

I maj 1983 gick endnu en lokalmuseums-mand bort. OSCAR MARSEEN fra Ålborg Historiske Museum. Født d. 23. 8. 1915 fulgte han en usædvanlig løbebane, idet han var uddannet og i flere år virkede som forretningsmand, men med intens interesse for oldtiden. Omkring 1952 opgav han sin private virksomhed og blev knyttet til museet i Ålborg, først som assistent og siden som museumsinspektør. Her varetog han museets mange forhistoriske undersøgelser med stor dygtighed og utrolig flid. Han fik også publiceret nogle af sine gravninger — iøvrigt ofte udført uden for tjenestetiden —, således de første regulære bopladser med grubekeramisk kultur i Danmark og det neolitiske kulthus fra Ferslev. Hans største indsats var vel den egentlige ledelse af udgravningerne på Lindholm Høje, det nu almindeligt kendte gravfelt med bopladser fra yngre jernalder. 1975 hædrede danske arkæologer ham med et festskrift (Hikuin, bd. 2).

Nationalmuseet har mistet to af sine mangeårige medarbejdere. 17. jan. 1984 døde TAGE E. CHRISTIANSEN. Han var født d. 6. 11. 1918 i København og tog magisterkonferens i historie her. Allerede i studietiden blev han knyttet til museets middelalderafdeling, hvor han arbejdede hele sit liv. I mange år var han tillige en højt værdsat universitets-lektor i middelalderarkæologi. Han var ikke blot en kyndig udgraver, men en af vore fineste kendere af nordisk middelalder-arkæologi og historie, studieret på bred, europæisk baggrund. Det kom også til udtryk i hans (alt for sparsomme) litterære virksomhed; han var meget kritisk — mest over for sig selv.

Museumsinspektør THORKILD RAMSKOU døde d. 25. april 1985. Han var født d. 25. 7. 1915 i Nyborg og tog magisterkonferens i forhistorisk arkæologi i København 1946. Nationalmuseet var hans arbejdsplads, og her blev han ansat som museumsinspektør i 1962. Rasmou efterlader sig en omfattende produktion af både videnskabelig og populær art. De fleste emner er fra yngre jernalder og især vikingetid; her skal blot nævnes hans store monografi om gravpladsen Lindholm Høje (1976). Mange vil også huske hans (og Holger Philipsens) uforlignelige tegnefilm om ”Gribedyret”.

Og nu i sommer, d. 20. juli, gik vor tidligere rigsantikvar PETER VILHELM GLOB bort. Han var født d. 20. 2. 1911 i Kalundborg, blev magister i forhistorisk arkæologi 1936 og dr. phil. 1945 (København). Allerede som student blev han knyttet til Nationalmuseets oldtidsafdeling, fra 1937 som museumsinspektør. 1949 udnævntes han til professor i nordisk arkæologi ved Aarhus Universitet og leder af Forhistorisk Museum. 1960 vendte han tilbage til København som rigsantikvar og direktør for Nationalmuseet. Hans virke er beskrevet i to festskrifter på hans 70-årsdag (”Kammerat Glob” (Wormianum 1981) og ”Det skabende menneske” (Nationalmuseet 1981)). — Blandt mange mindeord skal jeg tillade mig (i let forkortelse) at citere, hvad hans efterfølger i embedet, Olaf Olsen, skrev få dage efter dødsfaldet (Politiken 24. 7. 85): ”P. V. Glob var en kæmpe. Eneren, der blev bannerfører for de mange. Kunstneren i videnskabsmandens og embedsmandens stol. Kølgt overlæg kendte Glob ikke til. Han lod sig lede af sin intuition og kunstneriske følsomhed, og i enhver situation handlede han impulsivt og spontant. Dette kan være farligt, men hos Glob var disse egenskaber parret med en stærk kvalitetssans og et hedt engagement, der udslettede forhindringerne på hans vej. — Som arkæolog var P. V. Glob en gudsbenådet udgravningsleder. Han befandt sig aldrig bedre end blandt sine medarbejdere i marken, hvad enten det var i Danmark, hvor han kendte og forstod fortidsminderne bedre end nogen anden, i de grønlandske fjorde, hvis eskimoiske minder havde fængslet ham fra ungdommen, eller på de årelange ekspeditioner i Den persiske bugt, som han selv havde iværksat, og hvor mange danske arkæologer fik et udblik, som har beriget deres senere virksomhed. — I store forsamlinger kunne P. V. Glob virke sky. Dog var han udadvendt som få, og han formåede at interessere store kredse i befolkningen for de projekter, han selv lagde så stor energi i. Foruden udgravningerne i Bahrain skal fremhæves undersøgelserne af jernalderens moselig og den stort tænkte plan om et forhistorisk museum på Moesgård, der blev virkeliggjort af hans efterfølger som professor i Århus, Ole Klindt-Jensen. — Med undtagelse af de elleve år, Glob var knyttet til Aarhus Universitet, virkede han hele sit liv på nationalmuseet, som han prægede dybt med sine varme personlighed og store idérigdom. . . .”

Berta Stjernquist

Sedan det nordiska arkeologmötet på Island har fyra svenska forskarkolleger lämnat vår krets.

MARTIN OLSSON avled vid hög ålder den 27 augusti 1981. Det var alltså redan året före arkeologmötet, men han skall nämnas här. Han var född 1886. Genom sin fader som var trädgårdsarkitekt fick han intresse för botanik och hans tidiga studier hade naturvetenskaplig inriktning. Ragnhild Boström talar i sin minnesteckning dels om en naturvetenskaplig dels om en litterär period i hans liv. Under den litterära perioden tillkom bl.a. en bibliografi över Gustaf Fröding. Martin Olsson hade alltså från början en bredd i sina intressen som var befruktande för hans verksamhet inom det kulturhistoriska fältet.

Han studerade arkeologi för Oscar Almgren, blev senare arkitekt och konsthistoriker. Som professor i arkitekturhistoria vid Konstakademien var han även verksam som lärare i arkitekturhistoria vid Tekniska högskolan. Från 1946 till sin pensionering 1952 var han riksantikvarie och därmed kulturminnesvårdens främste företrädare.

Hans forskargärning var mångsidig. Man kan nämna verksamheten inom Sveriges kyrkor där han bidrog som författare. Stockholms slott och Borgholms slott hörde till de profana byggnadsverk som han arbetade med. Sitt största arkeologiska forsknings-

arbete gjorde han vid utgrävningen av Kalmar slott och gamla hamn, vilket gav som resultat en imponerande publikation. Det är ett material av stor betydelse för kännedomen om den äldre medeltidens historia och kultur. Problemen kring Kalmar slott sysselsatte honom ända till hans bortgång.

Bland hans många administrativa insatser kan man nämna arbetet för tillkomsten av Stockholms stadsmuseum.

Martin Olsson var, säger Gösta Selling i en minnesteckning, en märkesman i svensk byggnadshistorisk forskning och kulturminnesvård.

BERNT EINERSTAM avled i december 1982. Han var född 1910. Han studerade i Uppsala och avlade där fil.kand. examen med ämnena nordisk och jämförande forn-kunskap, religionshistoria och klassisk arkeologi. Han fortsatte med högre studier i arkeologi med inriktning på bebyggelsen i Finnveden men intresset för fältarkeologi tog överhanden. Efter tillfällig tjänstgöring vid Riksantikvarieämbetets fornminnesinventeringar på 1940-talet blev han 1947 fast anställd vid ämbetet som fältarkeolog, amanuens och slutligen 1953 som antikvarie, en ställning som han innehade till sin pensionering 1975. Hans gedigna kunskaper och stora duglighet präglar hans uppsatser och det omfattande material som han under sin tjänstgöring vid Riksantikvarieämbetet insamlat och bearbetat.

ULLA LINDER WELIN avled den 12 maj 1983. Hon var född 1909. Studierna omfattade till en början fornkunskap och nationalekonomi men hon kom snart att specialisera sig på numismatik och hon blev efterhand fil.lic. och antikvarie vid Kungl. Myntkabinetet.

Hennes namn är främst förknippat med den islamska numismatiken för vilken hon skaffade sig de nödvändiga kunskaperna i arabiska. Hon genomförde i anslutning till forskningsprojekt vid Kungl. Myntkabinetet med stor energi ett imponerande bestämnings- och publiceringsarbete av islamska mynt funna i Sverige. Ett annat av hennes forskningsområden var svensk mynthistoria och kopparmyntning.

Under en period på 1950-talet bedrev Ulla Welin sin forskning vid Mynt- och medaljsamlingen vid Lunds universitets historiska museum men hon kom senare att lägga sitt arbete helt till Kungl. Myntkabinetet där hon efterlämnat ett mycket stort material av bestämmingar och kataloger.

Bland Ulla Welins många publikationer kan man nämna *Ein grosser Fund arabischer Münzen aus Stora Vellinge, Gotland, 1941*, som gjorde henne känd internationellt som framstående numismatiker. Bland hennes utmärkelser kan nämnas att hon 1975 blev Honorary Fellow i The Royal Numismatic Society, London. Hennes insatser för vikingatidsforskningen är grundläggande och bestående.

OLOF JANSE avled den 6 mars 1985. Han var född 1892. Hans farbror var t.f. riksantikvarien Otto Janse som var värd för det nordiska arkeologmötet i Stockholm 1922. Olof Janses levnadsbana som nordisk arkeolog blev ovanlig och kom att leda över till forskningsverksamhet internationellt. Då han 1922 disputerade i Uppsala hade han redan bedrivit en del av sina studier i Paris. Hans kända avhandling *Le travail de l'or en Suède à l'époque mérovingienne* var tryckt i Frankrike.

Under åren 1923—1934 innehade han olika befattningar i Frankrike. Man kan nämna att han var attaché vid Musée national des antiquités i Saint-Germain-en-Laye och att han under några år uppehöll professuren i antiquités nationales et pré-historiques vid École du Louvre. År 1934 fick han professors namn vid Paris universitet och 1941 blev han professor i östasiatisk arkeologi vid Harvard university.

Olof Janse tjänstgjorde åren 1931—1932 vid Östasiatiska samlingarna i Stockholm och studerade i det sammanhanget kulturförbindelser mellan Europa och Asien under Hallstatt-tid. Efterhand kom han att ägna sin forskning främst åt Indokina och Filippi-

nera, där han på uppdrag av franska och amerikanska universitet företog forskningsresor och omfattande utgrävningar som väckt stor internationell uppmärksamhet.

Olof Janses doktorsavhandling är alltså ett standardverk av stor betydelse för forskningen om folkvandringstid i Norden.

Guðmundur Olafsson

Sedan arkeologmötet på Island har 2 isländska arkeologer avlidit.

Den ene är Dr. KRISTJÁN ELDJÁRN f.d. riksantikvarie och Islands president, född den 6. december 1916. Han studerade i Köpenhamn och blev den förste utbildade arkeologen på Island. Hans första grävningar ägde rum på Grönland 1937, samt i Þjórsárdalur 1939 i det stora nordiska arkeologprojektet, då bl.a. gården Stöng grävdes fram.

1945 blev han anställd vid Nationalmuseet i Island, först som assistent till dåvarande riksantikvaren Matthías Þórðarson och sedan som riksantikvarie från 1947.

Som riksantikvarie blev han känd och respekterad som en av Islands främsta vetenskapsman och kännare av isländsk kulturhistoria. Han skrev flera böcker samt otaliga artiklar om sin forskning. Hans doktorsavhandling "Kuml og haugfé úr heiðnum sið á Islandi" är fortfarande ett av de viktigaste bidragen till isländsk arkeologisk forskning.

Hans popularitet bland det isländska folket gjorde honom till en självklar presidentkandidat 1968, i ett val där han segrade med en överväldigande majoritet av befolkningen bakom sig.

Under hela sin presidenttid som varade till 1980, var han samtidigt en aktiv forskare och företog även några utgrävningar, bl.a. på ön Papey, där han sökte lämningar efter de keltiska munkarna som lär ha funnits på Island före nordborna. Innan han dog hade han dock kommit fram till att lämningarna inte kunde knytas till paparna.

Han var med på Arkeologmötet i augusti 1982 där jag har ett oförglömligt minne av honom, då han stod på Lagberget på Þingvellir och berättade om platsens historia och betydelse. Då visste vi inte att han redan hade planerat en resa till USA för att genomgå den hjärtoperation som ledde till hans död den 14. september 1982. Meddelandet om hans död kom som en stor chock för oss alla. Denna allt för tidiga bortgång var en stor förlust för isländsk arkeologi och isländsk kulturhistorisk forskning.

Den andre isländske arkeologen som avlidit är GÍSLI GESTSSON, antikvarie vid Nationalmuseet, vilken dog nu i vintras den 4. oktober 1984. Han var under många år en av Kristján Eldjárns närmaste medarbetare och min föregångare på museet.

Han var född den 6. maj 1907. Han studerade till kemiingenjör i Köpenhamn, men hade inte råd att avsluta sin examen där. Han tog arbete som banktjänsteman och arbetade som sådan i 20 år, tills han sommaren 1949 av en tillfällighet träffade Kristján Eldjárn och blev hans assistent vid en utgrävning. Därmed hade han hittat sin rätta plats. Han slutade sin anställning i banken ock fick år 1951 en tjänst på museet, som därefter ägde hela hans liv och intresse.

Gísli var museets allkonstnär, konservator, kulturhistoriker, fotograf m.m. Förutom Kristján Eldjárn var Gísli dessutom museets ende arkeolog under 50- och 60-talet. Han grävde bl.a. ut den viktiga gården "Gröf" som begravdes under vulkanaska år 1362, och där upptäckte han det hittills äldsta s.k. "isländska gånghuset".

Han var aktiv in i det sista och höll vid sin död på med bearbetningen av sin sista stora utgrävning av en medeltida storgård.